

„А ИНАЧЕ ДУНАВ Е САМО ЕДНА РЕКА!“

Мария Баръмова. (2014). Европа, Дунав и османците (1396 – 1541).
София: УИ „Св. Климент Охридски“, 294 стр., ISBN 978-954-07-3815-4

Григор Бойков*Софийски университет „Св. Климент Охридски“*

Драматичният цивилизационен сблъсък между исляма и християнството, разиграл се през късното Средновековие и Ранното ново време на територията на Югоизточна и Централна Европа, отдавна е привлякъл значително изследователско внимание. Цяла плеяда от авторитетни наши и чужди учени са посветили публикации на различни аспекти от продължителния османо-европейски конфликт. На тях именно дължим изграждането на общата рамка, в която сме свикнали да разглеждаме историческите събития и процеси, предопределили съдбините на хората в Европа в продължение на столетия.

Въпреки несъмнените достойнства и постижения на историографията, посветена на османо-европейските отношения, все още има редица аспекти и измерения на конфликта/контакта, които остават съвсем слабо или почти напълно неизследвани. Монографията на Мария Баръмова „Европа, Дунав и османците (1396 – 1541)“ си поставя амбициозната задача да запълни едно от „белите петна“ в нашето познание за историята на Югоизточна и Централна Европа. Авторката поставя Дунав в центъра на изследването си и разглежда османо-европейския конфликт през призмата на „Голямата река“. Изследване от подобен тип е новаторско като методологичен подход не само в родната, но и в европейската историография, което съвсем логично предизвиква сериозен научен интерес към монографията. На базата на изключително солидна изворова база (европейски и османски наративни извори, архивни документи, немски старопечатни издания от XV – XVII в., сред които се открояват „антитурските“ трактати и т.нар. „Турски истории“, картографски материал, гравири и др.) Баръмова чертае напълно нови измерения на противоборството

между християнска Европа и Османската държава. В картината, изобразена в изследването на Баръмова, Дунав не само заема централно място, но изобщо големият геополитически сблъсък е разглеждан в контекста на ключовото значение на реката не само по отношение на чисто военностратегическите аспекти на конфликта, но и в нейната функция на идеологически инструмент в ръцете на политическата пропаганда.

Монографията на Мария Баръмова обхваща 294 страници и се състои от кратко въведение, три самостоятелно обособени части, заключение, библиография и справочен апарат. Първата глава е един вид „теоретична“. Тя синтезира различни концептуални подходи към огромната тема за границите и „граничността“ и разгръща визията на авторката по отношение на ролята на естествените и създадените от човека граници и линии на разграничение. Особено внимание е отделено на дългия еволюционен път по превръщането на концепцията за граница в имагинерна линия и ролята на реките като течащи граници, които разделят, но също така и свързват хората. Във втората глава на монографията си Баръмова прави изключително детайлен преглед и задълбочен анализ на стратегическото значение на Дунава в хода на османско-европейската военна конфронтация. Прецизната оценка на тактическите ходове, свързани с реката, които воюващите страни предприемат по време на множеството битки и обсади, разгледани от авторката с вещина, не само уточняват важни детайли около събитията, но също така издигат подхода към проблематиката изобщо на качествено различно ниво. В третата, изключително иновативна глава, Мария Баръмова предлага прочит на нюансираната визия за „Голямата река“ сред различните културни традиции по средното и долното течение на Дунав. Синтезирайки представата и отношението към Дунава в османската и византийско-славянската книжовна традиция, Баръмова предлага впечатляващ анализ на „дунавските аспекти“ в средноевропейския немскоезичен свят на базата на множество неизследвани старопечатни издания като географски съчинения, „антитурски“ пропагандни трактати, проекти за война срещу „неверниците“ и др. На базата на този обилен изворов материал авторката убедително демонстрира значимото присъствие на темата за „Голямата река“, в която на Дунава е отредена ролята не само на естествена защитна граница на християнството в Централна Европа, но представлява и негов притегателен център.

Трите основни части на книгата спокойно биха могли да бъдат схванати и като три самостоятелни различни изследвания. Въпреки това Баръмова е съумяла майсторски да ги спои в едно органично цяло. Темата за границата и „граничността“ в различните си измерения и значението на Дунава като реална и мисловна граница, която доминира срещата и сблъсъка на два цивилизационни модела в ранното ново време, е сплавта, която държи здраво заедно трите различни части на това монографично изследване. Трудът на Баръмова далеч

прекращва границите на „стандартната“ историопис и предлага на читателите си увлекателно написано интердисциплинарно изследване върху изключително важна и неизследвана досега тема.

Тук следва да се подчертае, че освен съществени изследователски приноси текстът на монографията е оформен съгласно най-добрите академични стандарти. Справочният апарат е оформен великолепно, а множеството стари карти и гравюри, с които е изпъстрен текстът, са рядък лукс, който предоставя на читателите възможността да придобие далеч по-детайлна представа за дискутираната тематика. Пълен списък на илюстрациите е приложен в края на книгата, което позволява безпрепятственото им използване. Не може да не впечатли с мащабността и обхвата си богатата разноезична библиография, използвана в изследването, която се простира на цели 41 страници в края на монографията. Като всяко историческо изследване, издържано в унисон с най-добрите практики, книгата на Баръмова притежава показалци, разделени съответно на географски и именен. Не на последно място трябва да се открие прекрасното полиграфско оформление и изпълнение, които правят книгата на Мария Баръмова ценна придобивка за библиотеката на всеки изкушен от историята на Югоизточна и Централна Европа.

“OTHERWISE DANUBE IS ONLY ONE RIVER!”

Maria Baramova. (2014). *Evropa, Dunav i osmansite* (1396 – 1541). Sofia: UI “Sv. Kliment Ohridski”, 294 str., ISBN 978-954-07-3815-4

✉ **Dr. Grigor Boykov**
Faculty of History
University of Sofia
15, Tsar Osvoboditel Blvd.
1504 Sofia, Bulgaria
E-mail: griboykov@yahoo.com